Výzva k podpoře Základních zásad OSN o úloze advokátů

U příležitosti 30. výročí Základních zásad OSN o úloze advokátů (dále jen „Základní zásady"), jež byly přijaty v rámci 8. kongresu OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli (1990), my, níže podepsané advokátní komory a národní a mezinárodní advokátní organizace naléháme, aby členské státy OSN v plném rozsahu uznaly, prosazovaly a chránily zásadní úlohu advokátů a advokátní profese při prosazování principů právního státu a ochraně lidských práv v souladu se Základními zásadami.

Nezávislost advokátů a advokátní profese je nezpochybnitelně zásadním faktorem pro dosažení 16. cíle udržitelného rozvoje Agendy 2030 pro udržitelný rozvoj, v níž se členské státy mimo jiné zavazují k zajištění rovného přístupu ke spravedlnosti pro všechny a zřízení účinných, odpovědných a inkluzivních institucí na všech úrovních.

S velkými obavami tudíž upozorňujeme na stále častější útoky a zásahy do nezávislosti advokátní profese a jednotlivých advokátů po celém světě, zahrnující výhružky, zastrašování, mstění, obtěžování a zasahování do výkonu profesních povinností advokátů. Advokáti jsou vystavováni svévolným sankcím, včetně zatýkání, trestního stíhání či odebírání oprávnění k výkonu advokacie a/nebo situacím, kdy vlády nejsou schopny zajistit dostatečnou ochranu advokátů, jejichž bezpečnost je ohrožena z důvodu výkonu jejich profese.

U příležitosti 30. výročí přijetí Základních zásad si přejeme **znovu poukázat na význam** a všeobecnou platnost těchto zásad, které poskytují „nejkomplexnější mezinárodní normativní rámec s cílem zajistit ochranu práva na přístup k právní pomoci a nezávislé fungování advokátní profese [1]".

Vyzýváme tudíž členské státy, aby:

1. **přijaly** efektivní a kreativní mechanismy, které jim umožní reagovat na nový vývoj a hrozby, kterým advokáti a advokátní profese čelí, a aby jak v právu, tak v praxi plně dodržovaly, kodifikovaly a implementovaly Základní zásady, jakož i další vnitrostátní a mezinárodní normy a standardy týkající se nezávislosti a úlohy advokátů [2].

2. **zajistily** okamžitý, praktický a efektivní přístup k nezávislému právnímu zástupci/obhájci pro všechny osoby bez diskriminace nacházející se na jejich území, a to jak v přípravné fázi trestního řízení, tak v jeho průběhu. Jakákoli omezení přístupu k obhájci musí být v souladu s mezinárodním právem lidských práv.

3. **zajistily** pro všechny advokáty při výkonu jejich profese záruky ochrany proti veškerým zásahům státních i nestátních subjektů podle zásad č. 16 a 17. Státy by měly být proaktivní v poskytování doplňující ochrany a záruk advokátům vykonávajícím advokátní profesi u nichž obzvláště hrozí, že se stanou cílem různých státních nebo nestátních subjektů, například z důvodu zastupování nepohodlných, protivládních občanů/případů, v případech, kdy je domněle ohrožena národní bezpečnost či dochází k narušování právního státu. Samotným advokátům musí být vždy zaručeno právo na obhájce a spravedlivý proces.

4. **zajistily**, že zásada nezávislosti advokátní profese a odpovídající zásada neztotožňování advokátů s jejich klienty a/nebo případy (zásada č.18) a imunita advokátů v civilním či trestním řízení v souvislosti s prohlášeními, která činí v dobré víře v rámci svých písemných nebo ústních podání (zásada č. 20) jsou vždy považovány za absolutní záruky, od nichž není možno se odchýlit.

5. **zajistily** spravedlivý, objektivní a transparentní přístup k výkonu advokátní profese a možnost získat oprávnění k poskytování právních služeb bez diskriminace s cílem zajistit, aby advokátní stav reprezentoval lid, jemuž slouží, představující nezbytný předpoklad pro základní principy rovného přístupu ke spravedlnosti a nediskriminace na základě pohlaví, rasy, náboženského vyznání, národnostního původu, sexuální orientace, politických názorů, postižení a/nebo příslušnosti k určité sociální skupině (zásady č. 10 a 11). Zejména je třeba, aby státy a advokátní komory přijaly zvláštní opatření pro boj proti diskriminaci na základě pohlaví a zajistily v rámci advokátní profese rovné příležitosti pro ženy, především ze zranitelných skupin.

6. **zajistily**, že vnitrostátní právní předpisy, s výjimkou mimořádných okolností odůvodněných zájmy spravedlnosti, neoklešťují záruky pro advokáty, které jim umožňují efektivně vykonávat svou profesi, včetně ochrany důvěrnosti komunikace mezi advokátem a klientem; právo advokáta na dostatečnou příležitost, čas a vhodné prostory, aby se mohl setkat a svobodně komunikovat se svými klienty, včetně klientů ve vazbě; právo advokáta na přiměřenou odměnu za odvedenou práci a možnost advokáta cestovat a svobodně poskytovat konzultace svému klientovi.

Omezení těchto záruk a práv za mimořádných okolností je přípustné pouze skrze právní postupy a mechanismy, v nezbytných případech a míře nutné pro ochranu zájmů spravedlnosti a za současných záruk prakticky a efektivně zajišťujících právo na obhajobu a spravedlivý proces. Tyto podmínky se vztahují na veškeré právní předpisy, které mají chránit národní a mezinárodní zájmy bezpečnosti, včetně veřejného zdraví, a/nebo mají bojovat proti terorismu, extremismu, nedovolenému obchodu s drogami, korupci, praní špinavých peněz či nadnárodnímu organizovanému zločinu.

7. **uznaly** a prosazovaly právo advokátů zakládat nezávislé a samosprávné profesní organizace advokátů přístupné všem členům profese, jejichž cílem je bránit základní hodnoty advokátní profese, a aby zajistily ochranu této nezávislosti, a to rovněž skrze vnitrostátní zákony. Za tímto účelem musí státy respektovat, chránit a prosazovat zásadní úlohu profesních organizací advokátů při zajišťování dodržování profesních standardů a etiky, vedení a/nebo monitorování kárných řízení proti svým členům v souladu se zárukami spravedlivého procesu a při ochraně jednotlivých advokátů před pronásledováním, útoky a nepřiměřenému omezování (preambule, zásady č. 24 až 29). Státy musí společně s advokátními komorami rovněž eliminovat překážky bránící spolupráci a vzájemné pomoci mezi advokáty z různých jurisdikcí a podporovat tak sdílení znalostí a nejlepších postupů z praxe.

8. **prosazovaly a podporovaly**, ve spolupráci s profesními organizacemi advokátů, odpovídající formy vzdělávání veřejnosti, v případě potřeby za použití nových technologií, v oblasti přístupu ke spravedlnosti a úloze advokátů, pokud jde o poskytování efektivního a rovného přístupu k právním službám, včetně právní pomoci (zásada č. 25).

9. **poskytovaly**, ve spolupráci s advokátními komorami a profesními organizacemi advokátů, odpovídající právní vzdělávání advokátním koncipientům a přístup k celoživotnímu právnímu vzdělávání všem advokátům, včetně vzdělávání v oblasti profesní etiky a lidských práv, a podporovaly získávání znalostí v relevantních oblastech, jako je např. ochrana osobních údajů, nové technologie, umělá inteligence a další, které by mohly mít dopady na práva a povinnosti a advokátní profesi všeobecně (zásada 9).

10. **zajistily** právo advokátů a advokátních profesních organizací podílet se na legislativním procesu v souvislosti s advokátní profesí a přístupem ke spravedlnosti a s ohledem na postavení advokátů jako kritiků výkonu spravedlnosti (zásada 23) respektovaly a chránily jejich právo na svobodu názoru a projevu, a to rovněž prostřednictvím sociálních médií. Advokáti a advokátní profesní organizace musí mít možnost zpochybňovat jednání orgánů, kterým porušují principy právního státu, včetně přístupu ke spravedlnosti a jejího výkonu a v souvislosti s prosazováním a ochranou lidských práv.

11. **zajistily** uplatňování a provádění výše uvedených záruk v souladu s mezinárodními standardy nejen pro všechny advokáty, ale i ostatní právní profese, které jsou oprávněny poskytovat právní služby, a to rovněž při zastupování před mezinárodními a regionálními soudy a orgány, v míře nezbytné a potřebné k efektivnímu výkonu jejich profesních povinností (preambule).

Konečně, vyzýváme proto státy, aby prostřednictvím národních, regionálních a mezinárodních soudů monitorovaly nezávislost advokátní profese a ve spolupráci s příslušnými subjekty, včetně nezávislých národních a mezinárodních advokátních organizací, identifikovaly potenciální hrozby a výzvy.

[1] Zpráva zvláštního zpravodaje k nezávislosti soudců a advokátů, červen 2017, A/HRC/35/31, odstavec 17.

[2] Mezi nimiž jsou: Všeobecná deklarace lidských práv (1948); Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (1966); obecná poznámka č. 32 článek 14 Výboru pro lidská práva: Právo na rovnost zbraní stran před soudy a tribunály a právo na spravedlivý proces (2007); Zásady a pokyny OSN pro přístup k právní pomoci v systémech trestního soudnictví přijaté Valným shromážděním OSN v prosinci 2012; rezoluce a rozhodnutí Rady OSN pro lidská práva, Komise pro lidská práva a Valného shromáždění ohledně nezávislosti a nestrannosti soudnictví, porotců a znalců a nezávislosti advokátů.